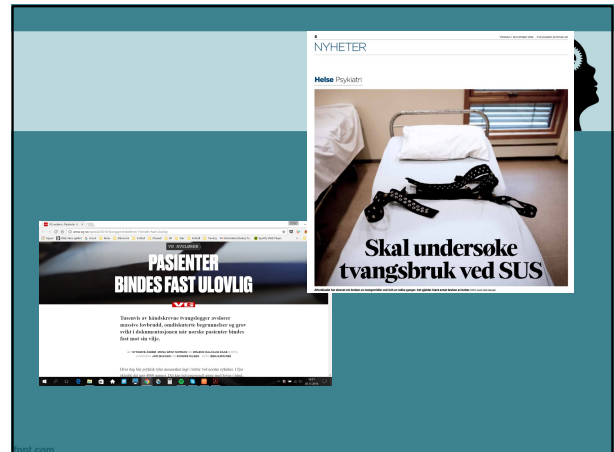

Bruk av tvang i psykiatri - og kontrollkommisjonens rolle

Peter Christersson
Spes. allmennmedisin
Stavanger Medisinske Senter
& Kontrollkommisjon 1

Tvunget psykisk helsevern i Norge - tall fra 2015

- 3951 vedtak om tvunget psykisk helsevern
- 3873 vedtak om tvungen observasjon
- 1741 var under tvunget vern i minst 1 år

Disposisjon

- Historikk
- Lov om psykisk helsevern
- Tvangsparagrafene
- Praktisk bruk av tvang
- Kontrollkommisjonen
- Kontrollkommisjonens rolle

Historikk

- Psykiske lidelser beskrevet i skrifter fra Oldtiden, men lite forstått
  - Grekerne, babylonerne, egypterne og kineserne tolket det som besettelser -> eksorsisme
- Hippocrates mente psyk. sykdom hadde naturlige årsaker -> hvile, bad, diett, trening
- Platon: "Hendelser i barndommen former voksen atferd"
- Legemidler brukt; alkohol, fleinsopp, opium, skopolamin (fra Belladonna)

Historikk II

- 1700-tallet; psykiske lidelser - uttrykk for sykdom
- 1800-tallet; store sykehus (asyl) bygget
- I Norge; Dollhuset i Christiania i 1778 "for 16 avsyndige"
- I 1848 "Sinnsykeloven"
- 1961 ny lov, tillegg og endringer
- 1999, trådd i kraft 01.01.2001 - omredigert + nye regler 30. juni 2006

Psykisk helsevernloven

- "Skal sikre at etablering og gjennomføring av psykisk helsevern skjer på en forsvarlig måte i samsvar med grunnleggende rettssikkerhetsprinsipper"

Tvangsparagrafene

- Kapittel 2 - frivillig (2.1) eller frivilling tvang (2.2)
- § 3-1 - legeundersøkelse
  - "Om nødvendig kan vedkommende avhentes og undersøkes med tvang."
- § 3-2 - tvungen observasjon
- § 3-3 - tvunget psykisk helsevern

Tvungen observasjon

- I inntil 10 dager
- "Overveiende sannsynlig at pasienten fyller vilkårene for tvunget psykisk helsevern etter § 3-3"
- Frivillighet ikke et alternativ
- Vedtak må fattes av faglig ansvarlig
- Klagerett til kontrollkommisjonen

Tvunget psykisk helsevern

- Må foreligge hovedkriterium ("alvorlig sinnslidelse") og minst et tilleggskriterium
  - "(...) utsikt til helbredelse eller vesentlig bedring i betydelig grad redusert" (behandlingkriteriet)
  - "(...) stor sannsynlighet for at vedkommende i meget nær framtid får sin tilstand vesentlig forverret" (forverringskriteriet)
  - "utgjør en nærliggende og alvorlig fare for eget eller andres liv og helse" (farekriteriet)

Tvunget psykiske helsevern

- Frivillighet ikke et alternativ
- Vedtak må fattes av faglig ansvarlig
- Klagerett til kontrollkommisjonen - *i inntil 3 måneder etter vernet er opphørt*
- Kontrollkommisjonen skal vurdere vilkårene etter 3 måneder
- Vedtaket opphører etter et år - hvis ikke kontrollkommisjonen samtykker til forlengelse

§ 3-4 Konverteringsforbud

- "Den som er under psykisk helsevern etter eget samtykke, kan ikke overføres til tvungen observasjon eller tvunget psykisk helsevern mens det frivillige vernet pågår."
- Gjelder ikke hvis utskrivning medfører en nærliggende og alvorlig fare for eget eller andres liv og helse.

Kapittel 4 - gjennomføring

- § 4-1 Rett til individuell plan
- § 4-2 Vern om personlig integritet
- § 4-3 Skjerming
- § 4-4 Behandling uten samtykke
- § 4-5 Forbindelse med omverdenen
- § 4-6 Undersøkelse av rom/eiendeler/person

Kapittel 4 - gjennomføring

- § 4-7 Beslag
- § 4-8 Tvangsmidler
  - Mekaniske tvangsmidler
  - Kortvarig isolasjon
  - Enkeltstående bruk av kortidsvirkende legemidler - beroligende/bedøvende
  - Kortvarig fastholding
  - "Kun når lempeligere midler har vist seg forgyeves eller utilstrekkelig"

Praktiske tips ved innleggelse etter TPH

- Beskriv situasjonen
  - Frivillig eller tvungen legeundersøkelse (begjært av hvem)
  - Tid og sted for undersøkelse
- Pasientens syn – frivillighet aktuelt? Totalvurdering tilsier at TPH er mest hensiktsmessig?
- Relevante komparentopplysninger

Praktiske tips forts.

- Medisinsk anamnese/undersøkelse – antas det foreligge alvorlig sinnslidelse?
- Angi grunnlag for etablering TPH etter § 3-2 eller § 3-3
  - Farekriteriet
  - Behandlingskriteriet
- Opplysninger vedlegges i lukket konvolutt eller sendes direkte fra legen

Kontrollkommisjonen

- Kapittel 6 i Psykisk helsevernloven
- Alle enheter i spesialisthelsetjenesten hvor TPH foregår
- Oppnevnes av departementet for 4 år om gangen. Kan gjenoppnevnes en gang
- Består av 1 jurist (leder), 1 legekyndig medlem, 1 brukerrepresentant og 1 vanlig medlem
- Uavhengig – obs inhabilitet

Kontrollkommisjonens rolle

- Kontroll med tvangsvedtak
- Klagebehandling
- Velferdskontroll
  - Inkludert besøk i avdelingene/DPS
  - «Noen av besøkene bør skje uanmeldt»
- Alminnelig veiledningsplikt
- Varsling til institusjonen og fylkesmannen

Klagebehandling i praksis

- Kontrollkommisjonen innhenter relevante opplysninger
  - Sykehusjournal, innleggelsesskriv, redegjørelse
  - Politi, barnevern e.l. ved behov
  - Pårørende
- Pasienten møter med advokat
- Sykehus møter ved ansvarlig lege/psykologspesialist
- Andre dersom «særlige grunner tilsier det»

Kilder

- U. Malt et al: "Lærebok i psykiatri, 3 etg"
- Rundskriv IS-9/2012 "Psykisk helsevernloven og psykisk helsevernforskriften - med kommentarer"
- Rapport IS-2452 "Kontroll av tvangsbruk i psykisk helsevern i 2015"
- Foredrag v/ Aslak Syse kontrollkommisjonskonferansen 2016 "Menneskerettslige utfordringer ved bruk av tvang i psykisk helsevern"
- Veileder IS-6/2016 "Saksbehandlingsrundskriv for kontrollkomisjonene i det psykiske helsevernet"
- B. Østenstad: "Kontrollkomisjonane - samfunnsoppdrag og rolleforståing "
- Lovdata.no: " Psykisk helsevernloven "